GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשפ"ו, 2026
מספר השאלון: 22215
קובץ: תשובות סופיות

היסטוריה

שאלון 22215 (מסלול גמיש)

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
יש לענות על שאלה אחת מכל פרק.
פרק ראשון – לאומיות וציונות – (1×50) – 50 נקודות
פרק שני – מלחמת העולם השנייה והשואה – (1×50) – 50 נקודות
סך הכול – 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: 1. ספר הלימוד שאושר בנושא לאומיות וציונות וספר הלימוד שאושר בנושא מלחמת העולם השנייה והשואה.
בספרים יכולים להיות תקופות או נושאים שסומנו באמצעות מדבקות (סימניות) הבולטות מן הספר, וכן קטעים שסומנו באמצעות מדגש (מרקר) או עיפרון, אך אין להשתמש בספרים שבהם הערות בכתב.
2. עותק מודפס של כותרות יחידות ההוראה "איך יכול אדם".

שימו לב: בסעיפים שבהם יש להביא מקור מסֵפר הלימוד, יש לכתוב את שם הספר, את שם ההוצאה לאור ואת מספר העמוד שבו נמצא המקור.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה. כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

נספח: לשאלה 4 (מקור מילולי וקריקטורה)

בהצלחה!

תשובות סופיות

פרק ראשון – לאומיות וציונות (50 נקודות)

שאלה 1

א. מאפיינים (3): משכילים, בני המעמד הבינוני, עירוניים; מנהיגות המבוססת על כישורים ולא על ייחוס או מסורת; מנהיגים כריזמטיים שהאמינו בכוחם לשנות את המציאות וגיבשו תוכניות מעשיות; שימוש בכלים מודרניים לגיוס ההמונים (עיתונות, ספרים, אגודות, קונגרסים).
מנהיג אירופי: למשל ג'וזפה מציני – משכיל (בעל השכלה משפטית), איש עט, ייסד את "איטליה הצעירה" (1831) והפיץ את רעיונותיו בכתבים ובעיתונות.
הרצל: ד"ר למשפטים, עיתונאי וסופר ממשפחה בורגנית; כריזמטי – "מדינת היהודים" (1896), "אם תרצו אין זו אגדה"; כלים מודרניים – הקונגרס הציוני (בזל 1897), העיתון "די ולט", דיפלומטיה מול שליטים.

ב. טיעון ההיסטוריון – טענה: המשא ומתן על אוגנדה היה תכסיס מדיני ("תכסיס [תרגיל] בלבד"); הרצל לא התכוון לקבל את ההצעה ולוותר על ארץ־ישראל ("נשאר נאמן למטרתו המקורית").
נימוקים: "חומר ארכיוני רב מחזק את הטענה"; המכתב לנורדאו – "תרגיל טקטי בלבד העשוי לקרב את התנועה לארץ־ישראל"; המטרה הייתה הכרה בריטית בתנועה הציונית וביהודים כעם, ולהביא את בריטניה למסקנה ש"פתרון השאלה היהודית אפשרי רק בארץ־ישראל"; "רק עמים ראויים לטריטוריה משלהם".
טיעון אחר – טענה: הרצל היה מוכן לשקול ברצינות את אוגנדה כפתרון ממשי וזמני. נימוקים: מקלט בטוח ("מקלט לילה") ליהודים בסכנה קיומית במזרח אירופה (פרעות קישינב, 1903); "בית לאומי זמני" שבו יתנסה העם בקיום עצמאי עד שיתקבל צ'רטר על ארץ־ישראל.

שאלה 2

א. פעולות (2): טיפוח סמלים ותרבות לאומית (המנון, דגל); טיפוח השפה הלאומית והפיכתה לשפה משותפת; הקניית תכנים לאומיים בספרות ובכתיבת היסטוריה לאומית; יצירת חזון לאומי; הקמת מערכת חינוך לאומית; הקמת תנועות נוער.
מקור מספר הלימוד: מקור שמבטא אחת הפעולות – למשל "נאומים אל האומה הגרמנית" של יוהאן גוטליב פיכטה (ברלין, 1807–1808): חינוך לאומי ושפה גרמנית כבסיס לאחדות.

ב. מקור 1 (הרצל): אין חובה לקשר בין התחייה הלאומית ובין השפה העברית; אפשר לקיים חיים לאומיים בארץ־ישראל בריבוי שפות ("כל אדם ידבר בשפתו", "שווייץ היא הוכחה"; השפה הראשית תיקבע "מאליה, ללא כפייה").
מקור 2 (המודעה, 1913): יש קשר הדוק ומחייב בין תחיית העברית ובין התחייה הלאומית ("הלשון היא נשמת העם! תחיית שפתנו היא יסוד הכרחי בתחיית עמנו"; לימוד בשפה זרה – "התנקשות בנפש האומה... אסון לאומי").
סיבות (שני מאפיינים): יוצר – הרצל, יהודי מתבולל דובר גרמנית שלא ידע עברית, מול בן־יהודה ופעילי החינוך העברי ביישוב; מועד – 1896, לפני הקונגרס הראשון, כשתחיית העברית בראשיתה, מול 1913, אחרי שהעברית נעשתה שפת חיים ולימוד ("מלחמת השפות"); מקום – אוסטרייה, בגרמנית, מול ארץ־ישראל, בעברית; קהל יעד – יהודי התפוצות, רובם לא דוברי עברית, מול היישוב דובר העברית.

שאלה 3

א. גורמים במכתב (2): התנגדות הכוחות השמרניים ששאפו לשמור על הסדר הקיים ("העולם הישן, שהתקיים על בריתות רמאות בין שושלות המלוכה"; "מדוע ניתן למלכים... להגיע מחדש אל השליטה"; "אויבינו פעלו במשותף... ועשו אותנו לצחוק"); פיצול חברתי ומדיני בין התנועות הלאומיות ("טיפחו בנו את השנאה הגזעית הישנה... מנע מאיתנו להבין זה את זה"; "במקום לפעול בכוחות משותפים, פיצלנו את כוחותינו").
ארץ לדוגמה – איטליה (2): שליטת אוסטריה בצפון והתנגדותה לאיחוד; האפיפיור והמדינה האפיפיורית (בהגנת צרפת) התנגדו לאיחוד; חילוקי דעות בין המהפכנים (רפובליקה מול מונרכיה); פער בין הצפון לדרום.

ב. גורמים מעכבים (2): פיזור היהודים בארצות רבות ובשפות שונות; האמנציפציה שאפשרה השתלבות; ארץ־ישראל רחוקה ולא מוכרת; היעדר מימון; ביקורת מבית ומחוץ (אורתודוקסים, מתבוללים, "הבונד"); כישלון המגעים הדיפלומטיים של הרצל; קשיי ההתיישבות (אקלים, מחלות, חוסר ניסיון); הגבלות השלטון העות'מאני על עלייה ("הפתקה האדומה") ועל קניית קרקעות.
גורם מסייע (1): האכזבה מן האמנציפציה; האנטישמיות במערב; פוגרומים בתמיכת השלטון ברוסיה (1881–1882); מנהיגות הרצל; תמיכת הברון רוטשילד; המשרד הארץ־ישראלי; השומר; אליעזר בן־יהודה.
מקור מספר הלימוד: למשל "אוטואמנציפציה" של יהודה לייב פינסקר (1882) – מבטא את הגורם המסייע: הפוגרומים והאכזבה מן האמנציפציה.

פרק שני – מלחמת העולם השנייה והשואה (50 נקודות)

שאלה 4

א. מטרות התעמולה (3): להטמיע את עקרונות האידאולוגיה ולהשפיע על דרכי החשיבה; להצביע על מתנגדי המשטר (ובראשם היהודים) כמסוכנים ובוגדים ולהכשיר את רדיפתם; לגייס את האוכלוסייה לפעולה למען המשטר; להשפיע על דעת הקהל המקומית והעולמית לטובת התדמית החיובית של המשטר.
מקור 1 – השפעה על דעת הקהל העולמית: גרמניה מוצגת כמארחת שוחרת שלום ("ההבנה ושיתוף הפעולה בדרכי שלום בין האומות").
מקור 2 – עמדה: ביקורת והתנגדות לקיום האולימפיאדה בברלין (הרוח האולימפית רמוסה, ספורטאים במחנה ריכוז, "צדק בסגנון נאצי").
סיבה להבדל (מאפיין אחד): יוצר – שר נאצי מול המועצה הבריטית האנטי־נאצית; או סוג – נאום חגיגי בטקס פתיחה מול קריקטורה ביקורתית; או מקום – גרמניה הנאצית מול בריטניה הליברלית עם חופש עיתונות.

ב. עקרונות (3): מרחב מחיה לגזע הארי על חשבון גזעים אחרים; תורת הגזע – היררכיה של גזעים ("אדונים" ארים, עמים "נחותים" לשירות הרייך, ליהודים ולצוענים אין זכות קיום); אנטישמיות – אירופה "נקייה מיהודים" (אפשר גם: שלילת הדמוקרטיה, שלילת הקומוניזם).
מימוש: מקור מספר הלימוד (למשל תזכיר הימלר על היחס לאוכלוסייה בשטחי המזרח, מאי 1940) + שתי דוגמאות: גירוש פולנים מן השטחים שסופחו ויישוב גרמנים במקומם; פגיעה באינטליגנציה הפולנית וסגירת אוניברסיטאות; ניצול כלכלי ועבודת כפייה; צעדי "הפתרון הסופי" – האיינזצגרופן ומחנות ההשמדה.

שאלה 5

א. דרכי הדה־הומניזציה (3): בידוד והפרדה מן העולם וצפיפות קיצונית; מדיניות הרעבה ומחלות (קור, תברואה ירודה, מגפות); גזרות, עבודת כפייה, עונשים קולקטיביים, ואיסור על חינוך ועל פעילות תרבותית ודתית ("שבירת הרוח"); היעדר תעסוקה ופרנסה.
מקור מספר הלימוד: מקור שמבטא "קידוש החיים" – למשל ארכיון "עונג שבת" של עמנואל רינגלבלום בגטו ורשה (תיעוד, תרבות, שמירה על צלם אנוש).

ב. נושא הדיון: מה אפשר לעשות מול האקציה (גירוש יהודים מן הגטו להשמדה) – להגיב (להודיע לאוכלוסייה, להתגונן) או להימנע מפעולה כדי לא לסכן את כל היהודים שנותרו.
נימוקי הנמנעים (שיפר): "אנו חלשים ואין לנו ברירה אלא לקבל את הדין"; מדובר רק ב־80 אלף יהודים" – פעולה תסכן את "חיי כל היהודים האחרים".
נימוקי התומכים בעשייה (צוקרמן): חובה להפיץ מידע – "לפחות שהיהודים ידעו!"; להפגין ולעורר לפעולה גם במחיר חיים – "טרבלינקה זה מוות", "רציתי שהיהודים יראו את הדם ברחובות ורשה, לא בטרבלינקה".
נסיבות המרד (3): ביצוע "הפתרון הסופי" והאקציה הגדולה (קיץ 1942) – נותרו כ־60 אלף יהודים והמחתרת קיבלה הנהגה; הידיעה שהגירוש פירושו מוות; ידיעות על תפנית במלחמה (אל־עלמיין, סטלינגרד); אקציית ינואר 1943 שנתקלה בהתנגדות ראשונה; הזמן עד אפריל נוצל להכנות (נשק, בונקרים); "לא נלך כצאן לטבח".

שאלה 6

א. התאמות מאפיין–עיקרון (שניים מהם):

- אי־הסכמה = בגידה ← עקרון המנהיג (ציות ללא עוררין), שלילת הדמוקרטיה, שלילת הקומוניזם.
- ניצול הפחד מן השונה ← אנטישמיות, שלילת הקומוניזם, תורת הגזע.
- האויב חזק וחלש ← אנטישמיות (דימוי היהודי), שלילת הקומוניזם.
- החיים מלחמה קבועה ← תורת הגזע (מאבק הישרדות בין גזעים), קידוש המלחמה, מרחב מחיה.
- אין זכויות לאזרחים ← שלילת הדמוקרטיה, תורת הגזע, עקרון המנהיג, עקרון הפולק.

שתי פעולות לעיקרון אחד, למשל לעקרון המנהיג ולשלילת הדמוקרטיה: הקמת מחנה דכאו (1933) למתנגדי המשטר; הקמת הגסטאפו; חוק הפקידות (אפריל 1933); ליל הסכינים הארוכות (1934); חוק ההסמכה ואיסור המפלגות (1933).

ב. תנאים/גורמים (3) מן הקטע: סוג הקשרים בין היהודים לעם המארח לפני המלחמה ("יחסי היהודים עִם העַם המארח... התפתחויות של מאות בשנים"); יחסי הארץ עם גרמניה ("יחסי החוץ שלו... ולגרמניה הנאצית בפרט"); התנאים הגאוגרפיים ("מצבה הגאוגרפי ובתנאיה הטבעיים"); מקום העם ב"סדר החדש" ("האינטרסים המיוחדים שהיו לגרמנים... בנישול... בניצולה, בידידותה"); השלב במלחמה ("ידו של מי הייתה... על העליונה").
השפעה: למשל התנאים הגאוגרפיים ← עזרה והצלה: גבול עם מדינה ניטרלית (דנמרק–שוודיה, אוקטובר 1943); או מעמד גזעי נחות ← סבל וטרור ← עמידה מן הצד; או השלב במלחמה ← שיתוף פעולה בעת ניצחונות גרמניה.

כל הבגרויות בהיסטוריה עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/history